Distriktspolitikken under press og periferien får det hardest

Den tradisjonelle distriktspolitikken er under press. Områder utenfor det som blir definert som vekstsenter og regionsentre vil merke denne utviklingen hardest. Endringene er drevet av så vel indre som ytre drivkrefter.

Dette kommer fram i rapporten «EUs regionalpolitikk – i samsvar med norsk distrikts- og regionalpolitisk tenkning?» fra Landbrukets Utredningskontor.

Det er flere grunner til å rette oppmerksomheten mot distriktspolitikken. Den kommende stortingsmeldingen om regional- og distriktspolitikk er under arbeid, og den er ventet våren 2005. I den forbindelse har regjeringen blant annet oppnevnt Effektivtetsutvalget, Handlingsromutvalget og Distriktskommisjonen.

Råd fra offentlige utvalg

Effektivitets- og effektutvalget la i januar frem sin utredning (NOU 2004:2). Der ble det lagt til grunn et *bredt* perspektiv på distrikts- og regionalpolitikken. Det innebar at en tok for seg i alt 19 politikkområder med distrikts- og regionalpolitiske konsekvenser. På det grunnlaget slår utvalget blant annet fast at *«for praktisk talt alle de sektorpolitikker vi har gjennomgått, er det blitt mindre regional – og distriktspolitikk over tid»*.

> «Bosettingsmålet skal nå nås gjennom å satse på attraktive byer»

Som følge av bortfallet av differensiert arbeidsgiveravgift som virkemiddel, ba Stortinget regjeringen oppnevne et utvalg for å vurdere utformingen av virkemidler som kan settes inn innenfor rammen av EØS-regelverket. «Handlingsromutvalget» avga på den bakgrunnen sin utredning den 23. august (NOU 2004:15). En av utvalgets konklusjoner er at handlingsrommet på flere områder fremdeles er stort. De slår fast at det fortsatt er rom for å føre en nasjonal distrikts- og regionalpolitikk, også ved bruk av statsstøtte. Et annet spørsmål er om regjeringen ønsker å utnytte dette handlingsrommet.

Distriktskommisjonen er et tredje utvalg som nylig har kommet med innspill til neste stortingsmelding om regional- og distriktspolitikken. To av konklusjonene fra utvalgets arbeid vil det bli mye diskusjon om. For det første tar flertallet til orde for at dagens fylker skal bli erstattet med sterke folkevalgte regioner. For det andre gjentar de budskapet fra de øvrige offentlige utredningene om at det er et betydelig handlingsrom i distrikts- og regionalpolitikken.

Bosettingsmålet

Et av spenningsmomentene i neste stortingsmelding om regional- og distriktspolitikk er hvilken ordlyd «bosettingsmålet» får. Bosettingsmålet er en av pilarene i norsk distriktspolitikk, og kan spores tilbake til Korvald-regjeringen i 1972. Denne pilaren er imidlertid under press. Bosettingsmålet har skiftet innhold: fra å opprettholde bosettingsmønsteret til å opprettholde «hovedtrekkene». Det sistnevnte er tøyelig. I dag er det egentlig snakk om å opprettholde hovedtrekkene på landsdelnivå. Målet er dermed å sikre en *«mer balansert utvikling, der alle landsdeler har befolkningsvekst»*. I den grad bosettingsmålet blir brukt som argument for å iverksette tiltak overfor distrikter som blir hengende etter i utviklingen, vil denne endringen neppe være til det bedre for utpregede utkantområder.

Utviklingen etter 1995

EUs regionalpolitikk har tradisjonelt hatt et annet fokus enn norsk regional- og distriktspolitikk. Her har blikket vært rettet mot svakere stilte områder uavhengig av spredtbygdhet. Med medlemskapet til Sverige og Finland (1995) fikk EUs regionalpolitikk en ny dimensjon. Blant annet ble det åpnet for å legge til grunn nye støttekriterier, som spredtbygdhet. Denne endringen ga således rom for at relativt «rike« svenske og finske regioner kunne falle under målområdene for EUs regionalpolitikk.

En felles trend for Norge, Sverige og Finland er at det har vært en økende polarisering mellom storbyregionene og de mer perifere områdene. I en studie fra Nordregio (Nordisk råds forskningsinstitusjon) beskrives denne ubalansen som den sterkeste på 20-30 år. Bak dette ligger det en tanke om at byene skal fungere som motorer i den regionale utviklingen, og det er i Finland denne utviklingen har gått lengst. I den sammenheng er det også trukket frem at det er en dreining der en i større grad fokuserer på utviklingspolitikk fremfor utjevning mellom regionene.

Sammenligner man den økonomiske utviklingen i Norge, Sverige og Finland etter 1995, har den vært svakest i Sverige. Av i alt 10 nordiske regioner med reduksjon i sysselsettingen på slutten av 1990 tallet, var det 8 svenske. For Nordkalotten finner vi igjen mye av den samme tendensen. På norsk side av grensa har befolkningsendringen vært mindre negativ og arbeidsledighetstallene lavere enn på svensk og finsk side. Dette til tross for at Finnmark har slitt med forholdsvis stor ledighet og negativ befolkningsutvikling i denne perioden.

Norge som den grønne eng?

Fra enkelte på svensk side er det hevdet at «gresset er grønnere på norsk side av grensa», sett i et distriktsperspektiv. Det er fire forhold som blir trukket frem:

- Fordelingen av vannkraftinntektene.
- Reduksjonen av studielånet for de som er bosatt i nordlige deler av Troms og i hele Finnmark.
- Vektleggingen av landbruks- og distriktspolitikken.
- Den brede politiske enigheten som det tradisjonelt har vært om norsk distrikts- og regionalpolitikk.

Et spørsmål som melder seg da, er om gresset er like grønt om 10 år. Svaret avhenger ikke minst av om hvor en legger lista for bosettingsmålet. Målet ligger nå i beste fall på landsdelsnivå. Det innebærer at en vellykket utvikling heretter er innfridd om landsdelen klarer å opprettholde folketallet, og det uten at landsdelsgrensene i dag er klart definert.

Bosettingsmålet skal nå nås gjennom å satse på attraktive byer. Med et så vagt bosettingsmål og en stadig økende tro på byene som vekstsenter, er det grunn til å frykte mindre politisk oppmerksomhet omkring utkantområdenes spesielle utfordringer. Denne omleggingen vil trolig også forsterke tilflyttingstakten og presset på storbyregionene.

Et annet usikkerhetsmoment er et eventuelt EU-medlemskap. Erfaringene fra Sverige og Finland tyder på at et EU-medlemskap heller vil øke enn redusere presset på norske distrikter.

Åge Klepp og Odd Lutnæs
Landbrukets Utredningskontor

Et stort fortrinn

Bønder bekymrer seg, med god grunn, over virkningen WTO-avtalen vil få for norsk jordbruk. Men det finnes muligheter i jordbruket også i framtida. I perioder har klagene fra næringen vært entydige og massive, men vi synes i den senere tid å ha registrert at stadig flere er innstilt på en offensiv holdning, altså tilpasse seg et skiftende marked. Et stort fortrinn vi har, er den større sikkerhet for rene produkter.

(Leder i avisa Glåmdalen)

Dyrking gir trivsel

- Jeg trives best når jeg dyrker opp jorda på småbruket mitt i Fjordungsrusta ved Vinjevegen.

(Småbruker og forretningsmann Terje Austad, Stor-Elvdal, til Hamar Arbeiderblad)

Paradoks

- Det er også et paradoks at mens det ensidig fokuseres negativt på matprisene, til tross for at de stadig går nedover, er det unison jubel over at bolig- og husleieprisene fyker i været. Jeg forstår ikke at det skal være så gjevt. Det blir bare vanskeligere og vanskeligere for unge å etablere seg og klare å bo i dag. Men det er visst bare stas med den prisgalloppen som er på dette området.

(Melkebonde Sverre Stokkebekk, Ensrud, til Indre Akershus Blad)

Samarbeid nødvendig

- Me har alle utslitne fjøs, og det er håplaust å gå i gang med å byggje nytt åleine. Det er heller ikkje lett å få tak i avløysarar. Avløysarproblemet er ei viktig årsak til at me bestemte oss for å gå saman.

(Samdriftsbonde Gunnar Lirhus, Ulsåk, til avisa Hallingdølen)

Samdrift er framtida

- Eg trur samdrift er framtida i mjølkeproduksjonen. Tidene endrar seg. Før var det familiebruk. No har det vorte einsamt å vere bonde. Difor er det positivt å arbeide saman med andre. Fritid står høgt i dagens samfunn. I samdrift kan ein bonde tene det same som før, men ha mykje meir fri.

(Mjølkebonde Bottolf Lødemel, Ørsta, til Møre-Nytt)

Dårleg offentleg rådgjeving

- Den nye tida krev større bygningar enn i dag, og privatisering av planleggingа. De må betale for god planlegging – og mitt råd er å kutte fjøset med fem meter for å finansiere god planlegging. Den offentlege rådgjevingsteneste er på ingen måte god nok.

(Professor Lasse Gravås, Norges landbrukshøgskole, i Møre-Nytt)

Varsame signal

Det er greitt nok å verne, men ein bør også vite kva ein vil med verneområda. Signala frå regjeringa så langt har vore varsame. Det er difor viktig med ein meir aktiv politikk på dette området, ikkje berre for å få verna mest mogeleg, men for å gje lokalsamfunnet noko att. Berre på den måten er det råd å skape forståing for bandleggingar som storsamfunnet gjer krav på, men som bygdesamfunn i utkant-Noreg i altfor stor grad må bøte for.

(Leiar i avisa Setesdølen)

Grådige grunneiere

- Trysilfjellet tjener ikke penger. Årsaken er at det er for mange hensyn å ta.

Grunneierne gir med den ene hånda og tar med den andre. Alle skal mene noe om alt, og i virksomheten hersker «bukken-med-havresekken»-prinsippet. Grunneiernes grådighet kjenner ingen grenser.

(Investor Svein Erik Bakke til avisa Østlendingen)

Bakstreverske byråkrater

Det er ti år siden Stortinget slo fast at det skal være konkurranse i melkesektoren. Men landbruksbyråkratene stritter fortsatt imot.

Foreløpig har byråkratene klart å holde en rekke statsråder unna en oppfølging av Stortingets intensjoner.

(Administrerende direktør Dag Swanstrøm og styreformann Jarle Gundersen, Synnøve Finden, i Dagens Næringsliv)

Lærelyst

- Kjøpet gjer at vi kan lære om import- og eksportproblematikken i EU-marknaden. På eit eller anna tidspunkt kjem marknaden innover oss, og då kan det vere greitt å sjå kva vi har i vente.

(Administrerande direktør Torleif Roksvåg, Nordfjord Kjøtt, til Sunnmørsposten, etter kjøp av ei svensk kjøtbedrift)

9303 Grønland, 0135 Oslo Telefax: 21 31 44 01 Telefon: 21 31 44 00 E-postadresse: post@bondebladet.no